

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Калімбета Ігора Леонідовича «Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх» подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю - 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика, судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми. У період сучасного розвитку незалежної України найважливішим завданням є посилення протидії злочинності. Особливу увагу, як свідчить суспільна практика, держава приділяє запобіганню злочинам серед неповнолітніх, особливо тим, що пов'язані з застосуванням насильства, адже зростання рівня злочинності пов'язано, насамперед, із соціально-економічною кризою, що супроводжується деформацією фундаментальних морально-етичних цінностей.

У теорії кримінального права насильницькі злочини поділяються на три групи: некорисливі, корисливі та злочини, які посягають на основи національної або громадської безпеки. Мотивами насильницької поведінки неповнолітніх здебільшого є хуліганські спонукання, помста, ревності, заздрість тощо. Проте майже завжди в основі механізму злочинної поведінки лежить агресивно-зневажливе, цинічне ставлення до іншої особи, її життя, фізичного та психічного здоров'я, честі та гідності. Разом із тим особливістю злочинності неповнолітніх є її груповий характер, майже 70 % злочинів неповнолітні вчиняють у складі групи. Певною мірою це пов'язано з віковими особливостями особи неповнолітнього, який починає усвідомлювати свою індивідуальність, намагається самоствердитися у суспільстві як особистість.

Саме це підтверджує актуальність теми виконаної роботи так як важливу роль у підвищенні ефективності розслідування кримінальних проваджень цієї категорії повинні виконати наукові дослідження.

Опонентом вивчені публікації, автореферат та текст рукопис дисертації Калімбета І.Л., що дає підстави стверджувати: дослідження присвячене

актуальній темі, яка має теоретичне і практичне значення, досліджує методiku розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх.

Теоретико-методологічна основа дослідження ґрунтовна і всебічна. Автор не лише наводить, але й критично переосмислює науковий доробок відомих вчених, формулює відповідне авторське ставлення до вивчення проблем розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх. Цього дисертант досягає завдяки застосуванню загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціально-наукових методів пізнання. Так, завдяки методів гносеології: теоретичного аналізу й синтезу (індукція, дедукція, порівняння, аналогія, абстрагування, класифікація), за допомогою яких класифіковано злочинні групи неповнолітніх (с.35-47 дисертації), визначено та класифіковано способи вчинення корисливо-насильницьких злочинів групами неповнолітніх (с.55-60), класифіковано слідчі ситуації початкового етапу розслідування та сформульовано систему завдань для кожної з них (підрозділ 2.1), надано класифікацію та виокремлено типові завдання для слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування (підрозділи 3.1, 3.2), визначено та систематизовано систему обставин, які підлягають встановленню під час розслідування (підрозділ 2.2.). Логіко-юридичний метод надав можливість сформулювати авторський понятійно-категоріальний апарат та відповідні класифікації, а також окреслити особливості проведення слідчих розшукових та негласних (слідчих) розшукових дій під час розслідування злочинів досліджуваної категорії (підрозділи 3.1; 3.2). За допомогою наукознавчого методу здійснено аналіз наукових джерел та виокремлено нерозроблені аспекти проблеми (с.28-29 дисертації). З використанням порівняльно-правового методу досліджено кримінально-правові та кримінально-процесуальні норми щодо особливостей кримінальної відповідальності та здійснення кримінального переслідування неповнолітніх (підрозділ 1.2 та 2.2.). За допомогою методу герменевтики з'ясовано сутність приписів норм кримінального процесуального

законодавства щодо особливостей розслідування злочинів, вчинених неповнолітніми.

Соціологічний та статистичний методи використовувалися під час вивчення думок працівників оперативних підрозділів та слідчих з питань ефективності досудового розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх.

Метою дослідження визначено розробка й формулювання на основі аналізу теоретичних положень і вивчення правозастосовної практики науково обґрунтованих рекомендацій щодо розробки методики розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх. Для виконання мети автором роботи визначено вісім завдань, які кореспондують з підрозділами плану дисертації, положеннями наукової новизни та висновками до роботи.

Аналіз виконаної дослідницької праці та змісту автореферату дає підстави стверджувати, що поставлені завдання виконанні, а мета дисертації досягнута. У проведеному дослідженні обґрунтовано і сформульовано положення і висновки, які є новими для науки криміналістики та кримінального процесу, виносяться на захист, зокрема найважливішими з них вважаю:

- класифіковано злочинні групи неповнолітніх корисливо-насильницької спрямованості за: способом формування; способами управління; формами взаємозв'язків з організованими злочинними угрупованнями дорослих;

- виокремлено сприятливі та несприятливі типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, визначено систему завдань та алгоритмів їх вирішення для кожної з них;

- охарактеризовано організаційно-тактичні особливості проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів цієї категорії;

Основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані Калімбетом І.Л. у дисертації, в тому числі й ті, що віднесені ним до наукової

новизни, мають, належний рівень обґрунтованості. Цього дисертант досягнув за рахунок вдалої постановки проблем, якісного аналізу наукових та навально-методичних джерел, нормативно-правових актів, правильності та повноти висновків дослідження.

Практичне значення одержаних результатів проведеного дослідження полягає в тому, що воно містить сукупність методичних рекомендацій та пропозиції, які містяться в роботі, і можуть бути використані у практичній діяльності – для організаційного, методичного, інформаційного забезпечення розслідування корисливо-насильницьких злочинів; науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових розробок щодо протидії злочинності неповнолітніх; навчальному процесі – для написання підручників, навчальних посібників із курсів «Криміналістика» та «Оперативно-розшукова діяльність», а також під час викладання спеціальних курсів у вищих навчальних закладах.

Аналіз представленої дисертації свідчить, що в ній містяться результати проведених автором досліджень та отримані автором нові науково-обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують наукове завдання дослідження: на підставі вивчення, аналізу та узагальнення слідчої практики.

Положення дисертації з достатньою повнотою відображені в 16 публікаціях, 7 з яких розміщені у провідних фахових видання з юридичних наук. У цих публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи. Крім того, результати дослідження оприлюднені в доповідях та повідомленнях за результатами участі у науково-практичних заходах, у яких додатково висвітлюється основний зміст дисертації.

Оцінюючи зміст дисертації, її завершеність у цілому, необхідно зауважити, що дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, що загалом відображає сутність аналізованої науково-практичної проблеми. Обсяг дисертації – 211 сторінок, з яких основного тексту 171 сторінка і додатків на 14 сторінках. Список використаних джерел містить 209 найменувань і розміщений на 24 сторінках. Обсяг і зміст наукової роботи

відповідають меті та завданням дослідження, дозволяють послідовно розглядати всі проблемні питання, визначені автором.

Структура дисертації, логіка і послідовність розгляду питань, рівень аргументованості основних положень і висновків, форма викладення матеріалу та оформлення дослідження відповідають чинним вимогам, які пред'являються до дисертаційних робіт.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано його методологічну основу, розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення.

У першому розділі «Теоретичні основи розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх», розкрито стан наукової розробленості проблеми. У межах криміналістики сформульовано ґрунтовну методологічну основу з розслідування групових злочинів та злочинів корисливо-насильницької спрямованості, зокрема: положення щодо криміналістичної характеристики окремих корисливо-насильницьких злочинів; систему типових слідчих ситуацій; характеристику типових моделей групової злочинної поведінки; систему слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів цієї категорії. З урахуванням застосування різних форм насильства напади, учинені групами неповнолітніх, класифіковано на дві групи: із використанням лише психічного насильства; із використанням комбінованого насильства. Надано криміналістичний аналіз корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх.

У другому розділі «Організація розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх», використовуючи методологічні напрацювання вчених, на думку, дисертанта, перш за все типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів цієї категорії можуть бути розподілені на сприятливі і несприятливі. Автором зазначено, що обов'язковими обставинами, які підлягають установленню, є перелік

обставин, визначений у ст. ст. 91 та 485 КПК України. Виокремлено обставини, що підлягають установленню та впливають на ступінь тяжкості злочину; обставини, які пом'якшують покарання особи; обставини, що визначають характер і розмір шкоди, заподіяної злочином. Охарактеризовано форми і напрями взаємодії між слідчими та працівниками оперативних підрозділів.

У третьому розділі «Тактика розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх» відзначено, що основними тактичними завданнями слідчого під час огляду місця події є визначення механізму злочинної діяльності та фіксація слідів, що передбачає: а) виявлення матеріальних об'єктів та слідів, які вказують на особливості способу вчинення злочину; б) виявлення слідів, які свідчать про вчинення злочину неповнолітніми. Зазначаються чинники, які визначають організаційно-тактичні особливості допиту; тактичні прийоми допиту. На думку дисертанта об'єктами спостереження під час розслідування є: а) неповнолітні підозрювані; б) особи, які за оперативною інформацією входять до злочинної групи неповнолітніх; в) зв'язки неповнолітніх підозрюваних; г) особи, які опосередковано причетні до злочинної діяльності. Дані, отримані в результаті зняття інформації з телекомунікаційних мереж, використовуються для проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема: огляду; обшуку; допиту.

Основні положення дослідження Калімбета І.Л. викладені в авторефераті дисертації.

Загальна позитивна оцінка дисертації не виключає можливості висловлення окремих зауважень, виявлення спірних та таких, що потребують додаткової аргументації положень і висновків автора. До таких, за думкою опонента, можна віднести:

1. Автор дисертації комплексно підійшов до вирішення проблеми розробки основ методики розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх. Однак видається правильним було б дослідити та класифікувати у дисертації зазначену категорію злочинів, для прикладу,

предмету посягання (нападу з метою заволодіння майном приватним, колективним, напад з проникненням в житло), особи жертви нападу (неповнолітні, дорослі, особи жіночої статі тощо). З огляду на визначену класифікацію окреслити типові слідчі ситуації, визначати особливості планування розслідування та висунення версій, відповідно й тактичні прийоми під час проведення слідчих (розшукових) дій.

2. У дисертації Калімбет І.Л. залишив поза увагою проблему криміналістичної профілактики групових корисливо-насильницьких злочинів, вчинених неповнолітніми. Це питання важливе, як з теоретичної так і з практичної позицій, особливо з огляду на те, що у Кримінальному процесуальному кодексі України на органи розслідування не покладено обов'язку доказувати наявність причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення та вживати заходів до їх усунення.

3. Розкриваючи тактику проведення допиту у підрозділі 3.1 «Організаційно-тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій», автор поза увагою залишив тактику допиту експерта, при цьому, відповідно до КПК 2012 р., показання експерта є джерелом доказів у кримінальному провадженні. Висвітлення тактики цього виду допиту підкреслило б наукову новизну дисертації. Також доцільно було би більше приділити уваги тактиці проведення освідування.

4. Автором зазначено, що емпіричну базу дослідження складають результати анкетування слідчих Національної поліції України – 217; працівників оперативних підрозділів НП України – 186; результати вивчення і узагальнення кримінальних проваджень – 136, проте бажано було побачити означені цифри у розрізі регіонів (с.8 дисертації), враховуючи наведені автором статистичні дані про кількість кримінальних проваджень за фактами групових корисливо-насильницьких злочинів, вчинених неповнолітніми за останні 5 років. Для ґрунтовного аналізу даної проблеми, автору доцільно, доповнити емпіричну базу дослідження вивчення ухвал суду за напрямком дослідження.

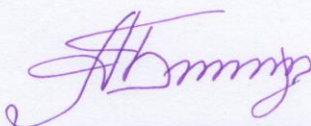
Разом з тим, вважаю, що висловлені зауваження та пропозиції стосуються переважно часткових проблем, можуть становити собою предмет наукової дискусії в процесі публічного захисту і істотно не впливають на високу оцінку рецензованої роботи.

Робота відповідає вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук та позиціям пунктів 9 і 11 постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

На підставі вищевикладеного констатую, що подана дисертація Калімбета Ігора Леонідовича «Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх» є самостійною, закінченою роботою, яка відповідає вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, її зміст відповідає заявленій науковій спеціальності, а автор за підсумками публічного захисту заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук з спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:
Завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Львівського державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

28 квітня 2017 р.

 А.В. Баб'як

